

## AANWINSTEN VAN DE NEDERLANDSE FLORA IN 1937

door Ir. A. W. KLOOS Jr.

Medewerkers aan deze lijst zijn dit jaar: P. JANSEN te Amsterdam en JAN G. SLOFF te Bergen op Zoom, wier namen bij hun bijdragen geplaatst zijn. De overige nummers zijn in overleg met de vindsters door mij geredigeerd.

1. *Athyrium filix femina* Rth. var. *nigrostriata* nov. var.

In omnibus foliorum segmentis nervi atrofusci vel nigri sunt. Van deze vorm werd één blad op een bruggetje in de spoorlijn bij het Nonnenven tussen Winterswijk en Borken in P7. 36. 42 op 4 Augustus 1937 door een van de excursies, uitgaande van het N.J.N. kamp te Kotten, verzameld. Er was evenwel bij vermeld, dat alle bladen van de nog jonge plant aan de bovenzijde dezelfde zwartbruine hoofd- en zijnerf vertoonden, wat de plant een buitengewoon sierlijk uiterlijk geeft. Het lijkt mij zeer gewenst deze plant in observatie te houden en zo mogelijk, als zij tot sporenvorming komt, in kultuur te nemen. Ongetwijfeld zou zij de vergelijking met een groot aantal gekweekte kasvarentjes glansrijk doorstaan. Zij verdient m.i. dan ook zeker een afzonderlijke naam.

2. *Digitaria adscendens* (H.B.K.) Henrard = *D. marginata* Link = *D. fimbriata* Link = *D. velutina* P.B. = *Panicum sanguinale* Auct. (non L.). De 2e October 1937 verzamelde ik op een adventief terrein bij 's-Hertogenbosch, waar afval van de gruttersfirma de Gruijter werd gestort, een *Digitaria*, die op *D. sanguinale* (L.) Scop. geleek, maar mij habitueel toch wat verschillend voorkwam. Op grond van de vrij schaarse literatuur, die mij ten dienste stond, determineerde ik haar als *P. sanguinale* L. var. *ciliare* Trin. f. *repens* A. en G. Toen ik haar evenwel aan Dr HENRARD te Leiden toonde, herkende hij haar spoedig als *D. adscendens* en stond hij mij een overdruk van zijn artikel: „Notes on the Genus *Digitaria*” in *Blumea* Vol. I p. 90 v.v. (1934) af en demonstreerde mij de verschillen, die hij mij later nog eens schriftelijk en zeer uitvoerig uiteen zette. Aan een en ander moge ik hier het volgende ontlenu. *P. sanguinale* L. werd vroeger gehouden voor een soort, die bijna op de gehele wereld voorkomt. Het is intussen gebleken, dat hier-

onder een mengsel van vormen werd verstaan, waarvan bepaalde groepen met gezamenlijke hoofdkenmerken alleen in de tropen voorkomen en buiten de tropen ontbreken, terwijl bij een andere groep juist het tegenovergestelde het geval is. Deze absoluut doorgaande verschillenmerken, gepaard met het geografisch gescheiden voorkomen, wettigen het onderscheiden van twee verschillende soorten. De vormen uit de gematigde luchtstreken komen hierin met elkaar overeen, dat de nerven van het grootste kroonkafje voorzien zijn van korte doornachtige, kegelvormige stekels, die vaak het duidelijkst zijn aan het voorste deel van de buitenste nerven. Zij behoren tot de soort *D. sanguinale* (L.), terwijl bij de tropische vormen de nerven der kroonkafjes volkomen glad zijn. Deze gladnervige vormengroep is samengebracht onder de naam *D. adscendens* (H.B.K.) *Henr.* Met deze kennis gewapend heb ik mijn oude materiaal van *P. sanguinale* nog eens terdege nagekeken en nu bleek mij, dat exemplaren, die ik in Juli 1914 te West-Knollendam bij de oliefabriek verzamelde en die ik indertijd ook als *ciliare* gedetermineerd had, wegens hun gladde nerven tot *D. adscendens* behoren en evenzo de exemplaren, die ik 25 Juni 1917 te Rotterdam op een rangeerterrein vond. Hiermede zijn dus nu drie vindplaatsen in ons land van deze tropische vorm bekend geworden. Het lijkt mij zeer gewenst, dat alle in herbaria aanwezige *D. sanguinale* nog eens goed bekeken worden, wellicht levert dit nog nieuwe vindplaatsen van *D. adscendens* op, terwijl ook andere verrassingen niet uitgesloten zijn. De soort is blijkens THELLUNG: Beiträge zur Adv. Fl. d. Schw. III Mitt. bot. Mus. Zürich LXXXIII (1919) p. 699 in Europa reeds gevonden in Duitsland te Anhalt: Hautwollfabrik Rotleben 1906 en Ölmühle von Aken 1910 door ZOBEL en in Zwitserland: Kammgarnfabrik Derendingen bij Solothurn in 1918 door PROBST. Het is misschien van belang mede te delen, dat de planten, die ik in October 1937 in mijn tuin overbracht, daar in het najaar goed aangeslagen en gegroeid zijn, maar dat zij de zeer zachte winter niet hebben kunnen doorstaan, wat trouwens van een tropische plant te verwachten was.

3. *Crypsis schoenoides* (L.) Lam. = *Heleochloa schoenoides* Host = *Phleum schoenoides* L. Het geslacht *Crypsis* Ait. onderscheidt zich van *Alopecurus*, doordat de kelkkafjes niet aan de voet met elkaar vergroeid zijn en van *Phleum*, doordat de kroonkafjes boven de kelkkafjes uitsteken. De authentieke diagnose van de soort bij L. luidt volgens RICHTER Codex. p. 74. n. 512: „*Ph. Schoenoides* Sp. I.: *Ph. spicis* ovatis obvolutis foliis brevis-

simis mucronatis amplexicaulibus. Sp. I. S. X. n. 4., Sp. II. S. XII. n. 5. Gramen marit. typhinum, brevi et crassiori spica ad singula genic. prodeunte, s. secundum. Scheuch. gram. 86. Hab. in Italia, Smyrnae, inque Hispania. Loeffling. — Habitus Schoeni aculeati fol. floralibus amplexicaulibus, brevibus, mucronatis. (Sp. I. II.) Madriti legit Loeft., (it. hisp. ed. Linn. p. 44., ubi pauca de Schoeni acul. Linn. discrepantia.)" De hiergenoemde *Schoenus aculeatus* L. is de verwante soort *Crypsis aculeatus* (L.) Ait. Uit het feit, dat L. deze tot het geslacht Schoenus had gebracht zal de naam *Ph. schoenoides* L. wel verklaard moeten worden. De beschrijving van de soort bij HEGI, Ill. Fl. v. Mitt. Eu. I (1906) p. 210 luidt: „Einjährig, am Grunde meist büschelig verzweigt, mehrere knickig aufsteigende, seltener aufrechte, bis 30 cm lange, etwas zusammengedrückte oft purpurn überläufene Stengel treibend. Blattspreite bis 6 cm lang und bis 4 mm breit, zerstreut lang behaart, oberseits schwach rauh, flach oder eingerollt. Scheinähren eiförmig ellipsoidisch, bis 2,5 cm lang, von der aufgeblasenen Scheide des obersten Stengelblattes am Grunde halb umfasst. Scheide des obersten Stengelblattes doppelt kürzer als seine fast pfriemliche Spreite. Deckspelzen 3 mm lang, weisslichhäutig. Vorspelze wenig kürzer 2-nervig. Staubblätter 3. Frucht länglich-eiförmig, braun. VII bis IX.

An überschwemmten Orten, an Ufern, in Gräben. In Oesterreich zerstreut in Mähren, Niederoesterreich (nur im Gebiete der pannonischen Flora, im Marchfeld gegen die March zu, bei Wülzeshofen und Zwingendorf), Krain und Istrien. Fehlt in Deutschland und in der Schweiz gänzlich.

Allgemeine Verbreitung: Mittelmeergebiet, atlantisches Westeuropa (südwärts der Bretagne) unteres Donaugebiet, Südrussland, Westasien. In Nordamerika eingeschleppt."

Zij werd in October 1937 door Th. REICHGELT verzameld te Erp op een stortplaats van afval van een graanmagazijn van de Veghelse Boerenbond.

4. *Nassella trichotoma* (Nees.) Hackel = *Stipa trichotoma* Nees = *Urachne trichotoma* Trin. Ter onderscheiding van de geslachten *Nassella* en *Stipa* verwijs ik naar HENRARD: Monograph of the Genus *Aristida* (1929) p. 13 waar *Nassella* hoort tot de groep met: „Awns eccentrically attached, the lemma mostly asymmetrical, epiblast very large, endosperm very small." terwijl voor *Stipa* geldt: „Awns not eccentrically attached, the lemma symmetrical or nearly so, epiblast small, endosperm large." De soort is in ons land zover ik weet, alleen in 1914 door DE WEVER bij Sittard (Graanmagazijn) gevonden en in onze

flora's als *Stipa trichotoma* Nees opgenomen. Op 3 October 1937 vond ik bij een graanpakhuis te Veghel een exemplaar, dat zich echter van dat van DE WEVER en eveneens van het materiaal, dat zich in het Rijksherbarium te Leiden en in herb. JANSEN en WACHTER bevindt, door belangrijk kleinere bloemen, vruchten en naalden onderscheidt. Ik zou daarom deze nieuwe vondst als een afzonderlijke variëteit willen beschouwen, waarvoor ik de naam var. *parviflora* (glumae, paleae et aristae parvae) voorstel. Zo zijn b.v. de naalden 2 tot  $2\frac{1}{2}$  cm lang, terwijl zij bij de soort lengten van  $3\frac{1}{2}$  tot 4 cm bereiken.

5. *Eragrostis Frankii* Steud. Op 2 October 1937 verzamelde ik op het reeds genoemde adventiefterrein bij 's-Hertogenbosch een *Eragrostis*, die ik aan de hand van Amerikaanse flora's determineerde als *E. Frankii* Steud. JANSEN, wien ik het materiaal ter inzage zond, schreef er bij: „Ik zou geneigd zijn ze toch voor een „adventieve” vorm van *Frankii* te houden, maar het geslacht *Eragrostis* heeft noodzakelijk een monografische bewerking nodig. De beschrijvingen in de flora's kloppen niet.” In Leiden heb ik met behulp van HENRARD de plant met het daar aanwezige materiaal vergeleken. We kwamen tot de conclusie dat, hoewel de overeenkomst niet absoluut zeker was, toch de grootste waarschijnlijkheid is, dat we met een vorm van de genoemde soort te doen hebben. Inderdaad zijn de beschrijvingen in verschillende flora's nog al afwijkend. CHAPMAN schrijft in Fl. of the South. Un. States (1897) p. 616: „Culms branched at the base, in tufts, 5'—10' high; panicle oblong, 3'—6' long the capillary branches widely spreading, spikelets 1" long 2—5 flowered, long pedicelled, glumes acute, faintly nerved.” Bij BRITTON and BROWN: Ill. Fl. of the North. St. and Can. (1896) p. 188 heet het: „Glabrous, culms 6'—15' tall, tufted, erect or often decumbent at the base, branched, smooth. Sheaths loose, shorter than the internodes; ligule a ring of hairs, leaves 2'—5' long, 1" —2" wide, smooth beneath scabrous above; panicle 2'—6' in length, open, the branches ascending, the lower 1'—1½" long, spikelets ovate 3—5 flowered 1" —1½" long, empty scales acute, the first shorter than the second; flowering scales acute, the lower ¾" long, the lateral nerves obscure” terwijl ASA GRAY in New Manual of Bot. VIIth ed. (1908) p. 150 zegt: „Erect from a decumbent base, or spreading, diffusely branched, 1,5—4 dm high; sheaths glabrous, ligule pilose; blades 5—12 cm long 2—4 mm wide scabrous above; panicles oblong, less than half the length of the plant, many flowered the short branches spreading; spikelets 2—3 mm long on more or less appressed

pedicels, 1—5 mm long; glumes and lemmas very acute, the latter faintly 3-nerved, .... The taller sparingly branched forms with rather loose panicles are difficult to distinguish from glabrous specimen of the preceding (*E. capillare*) the relative length of the panicle is the best distinction." terwijl in de determinatietabel op pag. 149 geëist wordt: „Spikelets on pedicels not over 5 mm long." De soort werd opgegeven voor Emmenhof bij Derendingen in PROBST: 3. Beitr. zur Adv. Fl. v. Solothurn und Umgebung (1928) maar in Vierten Beitrag (1931) deelt hij mede dat zij „nach HITCHCOCK zu streichen" is. Andere opgaven van deze Amerikaanse soort in Europa zijn mij niet bekend.

6. *Poa Chaixi* Vill. (door P. JANSEN). Ofschoon reeds lang uit ons land bekend, (meest op oude buitenplaatsen, waarschijnlijk met plantmateriaal aangevoerd), en dus geen eigenlijke aanwinst, meen ik toch hier de aandacht op deze soort te moeten vestigen, omdat wij ze dit jaar voor het eerst in Zuid-Limburg aantreffen. DE WEVER schrijft nog in zijn „Wildgroeïende planten uit Zuid-Limburg", III, 21, „ofschoon ze in de onmiddellijk aangrenzende Belgische en Duitse streken gehele hellingen bedekt, is deze plant in Zuid-Limburg nog niet waargenomen." Ze groeit aan de voet van een der mergelhellingen langs de bekende Geulwandeling tussen Valkenburg en Geulhem. Ze begon eind Mei juist te bloeien, terwijl ze in het naburige Belgische gebied reeds in volle bloei was. Het scheen ons een kleine kolonie toe, die bezig was zich vegetatief sterk uit te breiden. Onze beste wensen vergezellen haar in die pogingen.

7. *Puccinellia fasciculata* Bickn. (door JAN G. SLOFF). = *Festuca Borreri* Bab. en Prodr. ed. I blz. 317 nr. 1254 = *Sclerochloa Borreri* Bab. en Prodr. ed. II blz. 2317 nr. 1591, uitvoerig beschreven door P. JANSEN in Ned. Kruidk. Arch. Dl. 40 (1930) blz. 249—252.

Allereerst een kroniek van de keren, dat deze plant in Nederland is gevonden:

Juli 1837 De eerste plant door C. M. VAN DE SANDE LACOSTE gevonden bij Zwijndrecht „aan eene zoutkeet", maar verzameld als *Sclerochloa procumbens*. — planten in herb. Ned. Bot. Ver.

Aug. 1839 Planten te Zwijndrecht verzameld „bij een glasblazerij" door R. B. VAN DEN BOSCH. — planten in herb. Ned. Bot. Ver.

1837—1847 Planten door VAN DEN BOSCH gevonden op Zuid-Beveland. — zeer overvloedig materiaal in herb. Ned. Bot.

Ver. met als vindplaatsen: „Zuid-Beveland”, „Goes”, „slootkant bij Wilhelminadorp”, „in aggeribus maritimis insulae Zd.-Beveland”. Deze planten zijn gedeeltelijk rechtstreeks van v. d. BOSCH afkomstig, gedeeltelijk via de herbaria van anderen, met wie v. d. BOSCH wel planten ruilde. Er ligt ook materiaal van deze vondsten in herb. Utrecht, herb. KLOOS, herb. SLOFF.

Aanvankelijk zijn al deze Zwijndrechtse en Zd. Bevelandse ex. voor een andere soort gehouden. De Zwijndrechtse zijn b.v. als *Poa procumbens* vermeld door VAN HALL in zijn Nieuwe Bijdragen tot de Nederlandsche flora (Tft. v. Gesch. en Physiol. Dl. VIII blz. 212 van 1841) en de Zeeuwse als *Sclerachloa procumbens* door v. d. BOSCH in zijn Enumeratio Plantarum Zee-landiae II (Tft. v. Gesch. en Physiol. Dl. IX blz. 264 van 1842). Later heeft VAN DEN BOSCH de planten herkend als behorend tot de juist door C. C. BABINGTON uit Cambridge onderscheiden nieuwe soort, die beschreven was als *Festuca Borreri* Bab. in de Transact. Linn. Soc. XVII blz. 565 van 1837, als *Glyceria Borreri* Bab. in Engl. Bot. Suppl. p. 98 van 1837 en als *Sclerachloa Borreri* Bab. in Manuel of British Botany ed. I van 1843. In de ed. I van de Prodrumus van 1850, onderscheidt VAN DEN BOSCH dan ook de Zeeuwse en Zwijndrechtse planten als *Sclerachloa Borreri* van de elders aangetroffen *Scl. procumbens*.

Aug. 1875 Planten verzameld te Amsterdam aan waterkanten, op aangeplempte grond door C. M. VAN DE SANDE LACOSTE in zulk een overvloed, dat ze door OUDEMANS onder nr. 1149 van zijn exsiccata konden gedistribueerd worden, nu met de aanduiding: „brakke steigeraarde Amsterdam”. Volgens mededeling van P. JANSEN is deze vindplaats, die ook wel met de zoutnering verband hield, door bebouwing verdwenen. — planten aanw. in herb. Ned. Bot. Ver., in Rijksherb., herb. Amsterdam, herb. Groningen, herb. Utrecht.

1916 In het Monocotylen-gedeelte van de Prodrumus ed. II tekende VUYCK aan: „Op slijkigen bodem aan den zeekant, blijkbaar ook met schepen, die voor de zoutziederijen zee-water aanvoerden, meegevoerd. Vooral langs de Schelde, vanwaar zij ook uit België van verschillende plaatsen bekend is.” Dit slaat waarschijnlijk op de vindplaatsen St. Jan in Eremo, Overslag, Wachtebeke, Bouchate en Assenede, die door DURAND in zijn 3e deel van de Prodrôme de la flore Belge van 1899 worden genoemd. Deze plaatsen liggen echter niet aan de Schelde, maar sluiten aan tegen de Braak-

man. Vuyck gaf nog de verzuchting: „schijnt in Nederland in de laatste 40 jaar niet meer gevonden te zijn”.

Juni 1919 Intussen was door A. W. Kloos tussen oud herbarium-materiaal uit Zuid-Beveland zonder verdere aanduiding in zijn herbarium een fragment van *Lepturus incurvatus* = *Pholiurus filiformis* gevonden. Zich een groeiplaats van deze soort langs het Schenge benoorden Goes herinnerend, was hij daar eens gaan zoeken, zonder resultaat evenwel. Doch de volgende dag leverde de oever van de Zwaakse Vliet bij 's-Gravenpolder in R2. 47. 33 zeer mooi materiaal van de gezochte *Puccinellia fasciculata* op (cfr. Ned. Kruidk. Archief Dl. 29 (1919) blz. 341). — planten aanw. in herb. Kloos, herb. J. en W., herb. Sloff, herb. N.B.V.

Aug. 1922 De zomere excursie Goes van de Ned. Bot. Ver. onder geleide van Kloos een excursie brengend aan de Zwaakse Vliet, vond en verzamelde daar op dezelfde plaats vrij veel materiaal. — aanw. herb. Amsterdam, herb. Utrecht, herb. J. en W., herb. Sloff e.a. De op de streeplijsten en in het verslag (Kruidk. Arch. Dl. 32 (1922) blz. 31 ook vermelde notatie voor de Schengen benoorden Goes moet met voorzichtigheid bekeken worden. Het meegenomen materiaal daarvandaan in herb. J. en W. en in herb. Kloos is, naar P. Jansen later bemerkte, zeker *Sclerochloa procumbens* = *Puccinellia rupestris*. Niettemin blijft de mogelijkheid, dat de andere soort daar toch groeide. In 1936 hebben we er echter geen van beide meer gezien.

Aug. 1929 Bij de zomere excursie Haamstede van de Ned. Bot. Ver. vond G. Kruseman in een inlage bij Westerschouwen (Q2. 44. 41) een grassoort, die aan de hem van de Zuiderzeekusten bekende *P. rupestris* deed denken, maar die thuis *P. fasciculata* bleek. — aanw. in herb. G. & M. Kruseman, herb. J. en W.

Juli 1936 P. Jansen en Sloff maakten een tocht naar Zuid-Beveland speciaal voor *Puccinellia*'s. Op de vindplaats bij 's-Gravenpolder in R2. 47. 33 waren wel *P. distans*, *maritima* en *retroflexa* te vinden met hun vermoedelijke bastaarden, *P. fasciculata* ontbrak er echter op het moment. Wel kon ten slotte een paar honderd meter meer westelijk, in R2. 46. 44. een rijke groeiplaats genoteerd worden in een door paarden stukgetrapt weiland langs de N-zijde van de Zwaakse Vliet. — planten in herb. J. en W. en in herb. Sloff.

Zo was de hele oogst aan vindplaatsen in juist een eeuw tijds: twee inmiddels verdwenen groeiplaatsen bij Zwijndrecht en Amsterdam, één niet nader bekende ten noorden van Goes, één nog bestaand gebied ten zuiden van Goes en één bij Westerschouwen.

**Juni 1937** Tijdens een intermezzo van een entomologische excursie van G. KRUSEMAN naar Zeeland trachtte deze, geholpen door P. KORRINGA en SLOFF, aanvankelijk te vergeefs de soort te vinden in een aantal binnenlandse kreek-resten op Zuid-Beveland. Op grond van de vroegere vondsten werden telkens juist die plekken, waar vee de grond stuk getrapt had, bekeken. En ten slotte werden vrij wat ex. aangetroffen in een ondiep restant van het oude Kreekrak, aan de Brabantse kant, ingedijkt binnen de Hoogerwaard-polder, dicht bij de spoordam in R3. 54. 11. — planten in herb. J. en W. in herb. M. en G. KRUSEMAN, in herb. SLOFF.

**Juli 1937** Door Jo PAPE en SLOFF werden op Schouwen en Duiveland vier nieuwe groeiplaatsen gevonden in drie kwartierhokken, n.l. Q2. 44. 42, Q2. 35. 44 en in Q3. 51. 41. — aanw. in herb. SLOFF.

**Aug. 1937** En hierna kwamen de vondsten eerst goed los. Tijdens de zomerexc. van de Ned. Bot. Ver. naar Terneuzen werden niet minder dan 11 kwartierhokken genoteerd met nieuwe vindplaatsen, n.l. S2. 15. 33, 34, 41, 17. 43, 24. 14, 34, 43, 44, 34. 12, 21, 22, waardoor de meeste deelnemers hun herbaria wel konden verrijken. — o.a. herb. GORTER, JOH. JANSEN, J. en W., M. en G. KRUSEMAN, SIERTSEMA, SLOFF, Vlieger, ook herb. Utrecht.

Bovendien werd na de excursie door enkele deelnemers de plant ook nog gevonden bij Cadzand in R1. 68. 22 — herb. SLOFF.

Zo kan dan thans de legende, dat *Puccinellia fasciculata* een zeldzame plant zou zijn in Nederland, gerust komen te vervallen. Nu we het terrein, waar de plant groeien kan, eenmaal kenden, liepen dit jaar de vondsten hoe langer hoe vlotter. In Zeeuws-Vlaanderen herkenden we de groeiplaatsen ten slotte al uit de verte en het eind was, dat we de planten zelf al van de fiets af zagen. Vermoedelijk zullen de deelnemers aan de laatste Unio in volgende jaren nog wel meer groeiplaatsen kunnen opsporen, nu ze er eenmaal kijk op gekregen hebben. Binnengedijkte resten van oude kreken kunnen planten herbergen. Dicht bij de tegenwoordige zeedijken is de grond meest wel te zout voor deze

plant. Daar groeit tussen de andere schorre-planten meest alleen *Puccinellia maritima*. Meer naar binnen komen dan *P. distans* en *P. fasciculata*, terwijl weer verder naar binnen, waar *Agrostis stolonifera* veel groeit, alleen nog *P. distans* te vinden is, maar geen *P. fasciculata* meer. Interessant zou het zijn het zoutgehalte van de grond in een geschikte kreek eens precies na te gaan in het groei-bereik van de verschillende soorten.

Maar dat *P. fasciculata* nog niet zo overal te vinden is, ligt ook wel aan de aard van de grond-oppervlakte. Van de eerste vondst, die nog precies na te gaan is, die van 1919, af weten we dat deze soort alleen gevonden is op plekken, waar door vee de grond stuk getrapt was. De laatste vondst bij Terneuzen deed ons echter zien, dat *P. fasciculata* ook kan optreden op kaal, vochtig slik zonder verdere begroeiing.

Misschien zit de zaak zo: de plant treedt in het slik van binnengedijkte geulen, waar de grond een bepaald zoutgehalte heeft, als pionier op om weer te verdwijnen, zodra zich daar een gesloten vegetatie ontwikkelt. Tegen de opdringende vegetatie van *Juncus Gerardi* en *Agrostis stolonifera* speciaal houdt ze het zeker niet lang uit. Slechts waar vee de grond stuk trapt, behoudt *P. fasciculata* nog een kans. En daarbij meen ik opgemerkt te hebben, dat paarden hier een grotere kans geven dan koeien. De groeiplaatsen, die ik zelf gezien heb — en dat is tot nu toe het merendeel van de plekken, waar de plant van bekend is — waren alle in gebruik als paardenwei. Misschien trappen zij de grond anders open dan koeien doen. Dat kunnen vee-specialisten misschien wel eens vertellen. Een feit is het echter, dat alleen in zulk opengetrapt terrein *P. fasciculata* nog groeit. *P. distans*, die in het zelfde bodem-milieu ook nog groeien kan, verdraagt wel enige concurrentie en houdt het veel langer uit.

Een interessante opgave om dit eens na te gaan zodra er in Zeeland weer een nieuwe polder en dus een nieuwe kreek wordt ingedijkt! Alleen, met één enkele waarneming zal men er niet af zijn. Stelselmatige vegetatie-opname en milieu-analyse zal daarbij nodig zijn!

8. *Festuca arundinacea* Schreb. var. *Uechtriziana* Hack. (door P. JANSEN). Ook dit is geen aanwinst in de eigenlijke zin, daar ze reeds lang uit ons land bekend is. (vgl. Flor. Aant. 22, Kr. Arch. 1923). De met zekerheid gedetermineerde planten zijn echter voornamelijk van aanvoerterreinen afkomstig. Dit jaar vonden we ze eind Mei op de Pinkster-excursie langs de Geul bij Geulhem in talrijke exemplaren. Zowel vindplaats als groei-

wijze maakten de indruk, dat ze daar een natuurlijke standplaats gevonden had. Ze is reeds door de vroege bloei opvallend. De stengels zijn zeer ruw, de pluim smal, de kroonkafjes eindigen in een duidelijke naald, die tussen de twee tanden van het iets ingesneden onderste kroonkafje is ingeplant. De gevonden exemplaren zijn zeer typisch. Dit is veel minder het geval met de door DE WEVER vermelde exemplaren van de Schaesberg.

9. *Catapodium loliaceum* Lk. (door P. JANSEN). In Juni 1938 vonden J. SCHOUTE en J. TER PELKWIJK aan de binnenrand van de Slufter op Texel dit grasje, dat nieuw is voor onze flora. Het groeit overvloedig op een natuurlijke standplaats, zodat het een werkelijke aanwinst is voor onze flora. Dat het niet vroeger gevonden is zal wel liggen aan de tijd, waarin het bloeit, een tijd waarin weinig floristen Texel kunnen bezoeken. De plant is eenjarig en vormt lage kleine zoden van 1 à 2 dm hoge lakrode stengeltjes. De korte blaadjes zijn meest opgerold of saamgevouwen en bezitten een ongeveer 2 mm lange ligula. De stengels eindigen in een aarvormige tros. Op een in doorsnede driehoekige spil zijn de aartjes aan 2 zijden op korte steeltjes geplaatst, alleen op de onderste geledingen zitten wel eens 2 of 3 aartjes bijeen. Deze zijn kort, ei-lancetvormig, 5—7 mm lang en dichtbloemig. De harde, stompe bijna evenlange kelkkafjes zijn drienervig. De kroonkafjes zijn van terzijde gezien scherp, maar op de rug stomp, onduidelijk generfd, hard en glanzend, in een smalle vliezige rand uitlopend. De meeldraden zijn zeer klein en steken evenals de stempels slechts weinig buiten de bloemen uit.

Verwarring is in ons land alleen mogelijk met schrale vormen van *Festuca rigida*, zoals ze hier en daar in de duinen voorkomen: bij deze soort, die meestal een pluim bezit en geen tros, zijn de zijdelings saamgedrukte aartjes echter langwerpiger en niet eivormig en op duidelijk knotsvormig verdikte steeltjes gerangschikt.

*Catapodium loliaceum* is een mediterrane soort, die zich langs de kust van de Atlantische Oceaan noordwaarts verspreid heeft tot op de Hebriden. In Engeland is het aan de kust een vrij gewoon gras en groeit er overal waar de voorwaarden aanwezig zijn. Alleen is het aan de westkust van Engeland verder naar het Noorden gedrongen dan aan de oostkust. Het was in ons land dus al lang te verwachten, en nu het eenmaal gesignaleerd is zullen wel meer vindplaatsen bekend worden. De bloei duurt echter maar kort en daarna stuiven de plantjes onder, zodat ze in Juli en Augustus bijna niet te vinden zijn.

10. *Elymus virginicus* L. var. *submuticus* Hookr. Bij het kasteel te Hemmen verzamelden JESWIET en ik de 10e Augustus 1937 op een plaats, waar een kippenhok gestaan had, een ons onbekende Graminee, die door P. JANSEN gedetermineerd werd als *E. virginicus* var. *submuticus*. Deze soort, blijkbaar met kippenvoer aangevoerd, is zover mij bekend in Europa nog niet waargenomen. De beschrijving van de soort luidt bij BRITTON and BROWN l.c. I 1896 p. 230 „Culms 2° - 3° tall, erect, simple, smooth and glabrous. Sheaths usually shorter than the internodes, often overlapping on the lower part of the culm, smooth, sometimes pubescent, the uppermost often inflated and enclosing the peduncle and the base of the spike; ligule very short; leaves 5' - 14' long, 2" - 8" wide, rough; spike 2' - 7' in length, broad, stout, upright; spikelets divergent from the rachis, 2 - 3-flowered; empty scales thick and rigid, lanceolate, 8" - 12" long, including the short awn, 5 - 7-nerved; flowering scales 3" - 4" long, smooth, rarely sparingly scabrous, bearing a rough awn 2" - 9" in length, or rarely awnless.

In moist soil, especially along streams, Nova Scotia and New Brunswick to Manitoba, south to Florida and Texas. Ascends to 2000 ft in North Carolina. July—Aug."

Hoewel, vermoedelijk op grond van de woorden „or rarely awnless" uit deze beschrijving, de var. *submuticus* onder de synoniemen van de soort genoemd werden, heeft het exemplaar, dat wij te Hemmen vonden aanmerkelijk korter naalden dan de afbeelding l.c. aangeeft en zal het dus wel tot de door HOOKER bedoelde variëteit behoren. Deze opvatting is blijkbaar ook die van GRAY l.c. p. 169, waar hij zegt: „Green or glaucons; culms stout, 6 - 10 dm. high; sheaths smooth or hairy; blades 1,5 - 3 dm. long, 4 - 8 mm. wide, scabrous; spike 4 - 14 cm. long, 12 mm. thick, spikelets 2 - 3-flowered; the lemmas smooth, bearing a scabrous awn 4 - 18 mm. long, exceeding the lanceolate strongly nerved awn-pointed glabrous glumes....

Var. *submuticus* Hook. Lemma and glumes awnless or short awn-pointed, scabrous."

11. *Myrica Gale* L. f. *hermaphrodites*, een vorm, waarbij de aartjes vrij klein, aan de top vrouwelijk en lager mannelijk zijn, werd in April 1937 door Prof. Dr TH. WEEVERS bij Asschat (Amersfoort) N3. 44. 41 verzameld.

12. *Chenopodium urbicum* L. var. *intermedium* Koch. = *Ch. rhombifolium* Mühlb. werd door TH. REICHGELT in October 1937 op het meergenoemde adventief terrein te Erp gevonden. Ik dank de determinatie aan den *Chenopodium* specialist PAUL

AELLEN te Basel. ASCHERSON und GRAEBNER zeggen van deze vorm in Syn. M. E. Fl. V (1913) p. 37: „Blätter oft bis doppelt so lang als breit, am Grunde lang keilförmig verschmälert, tief gebuchtet, mit scharfen lanzettlichen Zähnen, die Zähne öfter wieder gezähnelte. Blütenstände aufrecht bis aufrecht-abstehend. So viel seltener.“ Onder de synoniemen wordt l.c. ook opgegeven: *Ch. microspermum* Gürcke en dat vooral deed mij twijfelen toen ik ook al determinerende in deze buurt uitkwam. De zaden van de Erpse plant zijn n.l. belangrijk groter dan gewoonlijk bij *Ch. urbicum* voorkomt. Bij HEGI l.c. III (1910) p. 225 vind ik van deze variëteit „Vermutlich aus Südamerika eingeschleppt. (LUDWIG stellt diese Form in die Verwandtschaft des *Ch. rubrum*).“

13. *Stellaria media* Vill var. *neglecta* Weihe. De beschrijving van deze variëteit bij ASCHERSON und GRAEBNER l.c. V (1916) p. 533 luidt: Pflanze in allen Theilen grösser und kräftiger, meist, mehr oder weniger dunkel bis bläulichgrün. Stengel meist 3 bis 8 dm lang. Blätter gross, bis 4,3 cm lang, am Grunde meist herzförmig, gestielt, die oberen meist sitzend. Blütenstiele viel länger als der Kelch, meist 5 bis 8 mal so lang, zur Fruchtzeit zurückgeschlagen, kahl oder behaart, oft verkahlend. Kelchblätter meist länger als beim Typus, kahl oder oft weich drüsenhaarig. Blumenblätter so lang als der Kelch oder etwas länger. Staubblätter 10, mit purpurrothen Staubbeuteln. Griffel 1,5 mm lang, aufrecht, erst an der Spitze zurückgerollt. Fruchtkapsel breit eiförmig. Samen 1,1 bis 1,4 mm, ringsum mit hohen kegelförmigen Papillen.

Auf feuchtem nährstoffreichem Boden, auf lockerer Erde in Gärten, auf feuchter Erde, Laubwälder, in Gebuschen durch das ganze Gebiet zerstreut, meist nicht selten.... Bl. meist nur im Frühjahr (nur einmal).“

Dit alles klopt heel goed met de planten, die wij op een excursie langs de Geul bij Etenaken op 15 Mei 1937 verzamelden en die sterk aan *St. nemorum* L deden denken, maar, wegens de eenrijige beharing der stengels, tot *S. media* behoren.

14. *Vicia tenuifolia* Roth. var. *elegans* Arcang. *Vicia tenuifolia* wordt de laatste jaren herhaaldelijk in ons land adventief waargenomen, en handhaaft zich dan evenals *V. villosa* soms jaren lang. Een buitengewoon sierlijke, fijnbladige vorm werd door Mevrouw KRUSEMAN-JANSEN op 12 Juni 1937 bij Swalmen in S6. 44. 24 langs de spoorlijn verzameld. Wij hebben getracht deze vorm aan de hand van ASCHERSON und GRAEBNER Syn. VI 2. (1910) p. 935 te determineren en komen dan tot de var. *elegans*.

„Blättchen bis über 3 cm lang und 2—5 mm breit, stumpf. Büthenstand locker. Fahne 1,3—1,6 cm lang, Platte wenig länger als der Nagel.” hoewel deze determinatie niet geheel bevredigt. Wel zijn de blaadjes van de lagere bladen tot 3 cm lang, is de bloeiwijze los en de plaat van de vlag weinig langer dan de nagel, maar de vlag is slechts 9—12 mm lang en de blaadjes zijn buitengewoon smal en dit zijn eigenschappen, die voor de vorm *angustissima* Neilr. worden opgegeven. Omdat evenwel in deze groep de lengteverhouding tussen de plaat en de nagel van de vlag als belangrijkste kenmerk gebruikt wordt, lijkt het ons toch het beste de plant van Swalmen tot de var. *elegans* te rekenen.

15. *Empetrum nigrum* L. var. *purpureum* (Raf.) D.C. In Augustus 1937 verzamelde Dr A. G. M. LIERNUR op Terschelling deze *Empetrum* met rode bessen. Hieromtrent zegt HEGI l.c. V. 3. (1926) p. 1605: „der var. *typicum* ähnlich, aber mit roter oder purpurner Frucht (Nord-Amerika).” Daar wordt ook nog een var. *leucocarpum* Aschers. et Magn. met witte vruchten genoemd, die in het oostelijk Baltisch gebied voorkomt. Ik leid hieruit af, dat deze roodbessige vorm uit Europa nog niet bekend was. Wat Amerikaanse flora's betreft geeft GRAY l.c. p. 551: „var. *purpureum* (Raf.) D.C. Fruit red or purple. Less common.” BRITTON & BROWN l.c. p. 383 in de beschrijving van de soort: „drupe black (red in an arctic form).” De beide *E. nigrum* var. *purpureum* Auth. non D.C., die in BAILEY: Stand. Encycl. Agric. I (1935) p. 1112 genoemd worden hebben betrekking op andere soorten met behaarde takken en jonge bladen n.l. *E. atropurpureum* Fern. et Wieg. en *E. Eamesii* Fern. et Wieg. Uit een en ander blijkt wel, dat het voorkomen van deze vorm op Terschelling zeer merkwaardig is!

OPMERKING: Bij de correctie vond WACHTER deze zinnen in The Journal of Botany, vol. LXIII (1925) pag. 67 in een artikel over Gough Island (2500 mijlen ten Z.W. van Kaap de Goede Hoop; 2000 mijlen ten N.O. van Kaap Hoorn): „...At this height — 2000 ft. — the trees were scarce and in many places absent, but here the crowberry in its southern temperate form (*Empetrum nigrum* Linn. var. *rubrum* Hemsl. Chall. Bot. I ii. 154) grows abundantly. At this season of the year (1st June) it was loaded with bright red fruit.”

16. *Ammi majus* L. var. *glaucifolium* (L.) Méral = *A. glaucifolium* L. Op 5 Augustus 1936 verzamelden KERN en REICHGELT op het meer genoemde adventief terrein te Erp een vorm van *A. majus*, waarvan alle bladen drievoudig samengesteld en in

fijne bladslippen verdeeld waren, maar die overigens geheel met de normale vorm overeen kwamen en die dus vermoedelijk behoren tot de var. *glaucofolium*, waarvan THELLUNG in HEGI l.c. V 2 (1926) p. 1173 schrijft: „Alle Laubblätter fein-zerteilt (3 fach fiederschnittig) mit linealischen, spärlich gezähnten oder teilweise ganzrandigen Zipfeln letzter Ordnung.“ Deze vorm, die in het mediterrane gebied thuis hoort en in Frankrijk, Tirol en Zwitserland als adventief waargenomen is, werd tot nog toe in ons land niet gevonden. Gewoonlijk komt op onze adventief terreinen de var. *genuinum* Godr. voor, een enkele maal de var. *minimum* O. Kuntze en de var. *laciniatum* Godron (zie Aanwinsten 1917 en 1918 en id. 1928 in N.K.A. (1919) p. 93 en N.K.A. (1929) p. 422. In 1937 vonden DE JONGH en KLOOS te West-Knollendam bij de oliefabriek „de Vrede” enkele prachtig ontwikkelde exemplaren, die eveneens tot de var. *glaucofolium* behoren.

17. *Petroselinum segetum* (L.) Koch = *Sison segetum* L. = *Seseli segetum* Crntz. = *Sium segetum* Lam. = *Pimpinella segetum* Sprengel = *Apium segetum* Dum. = *Carum segetum* Arc. = *Sison cernuus* Salisb. = *S. arvensis* Brot. = *Apium junceum* Stokes = *Bupleurum subpinnatum* Ledeb. = *Anisactis segetalis* Dulac. Blijkens deze synonymie zijn er heel wat uiteenlopende opvattingen omtrent deze plant geweest. Zij wordt in de determinatie tabel van THELLUNG in HEGI l.c. V p. 1155 van *P. hortense* onderscheiden door de volgende kenmerken: „Pflanze 1-jährig (vielleicht auch überwinternd — 1 jährig?) mit dünner Wurzel, in der Tracht der Pimpinella saxifraga ähnlich. Stengel stielrund (getrocknet sehr fein-gestreift) oberwärts (wegen der Verkümmerng der Spreite der Stengelblätter) fast blattlos erscheinend, reichlich gabelästig. Laubblätter im Umriss lanzettlich, einfach fiederschnittig. Abschnitte der unteren Laubblätter in etwa 8 bis 15 Paaren, rundlich bis länglich-eiförmig, am breiten sitzenden Grunde geöhrt, unregelmässig doppelt eingeschnitten gezähnt bis gelappt, die Zähne in eine feine, weisse, aufgesetzte Grannenspitze endigend. Abschnitte der Stengelblätter klein, meist linealisch 3 zählig oder ganzrandig, die der obersten verkümmert. Dolden mit 3 bis 5 sehr ungleich-langen Strahlen. Döldchenstrahlen (meist 5) sehr ungleich; die längsten meist mehrmals länger, die kürzesten kürzer als die Frucht. Kronblätter von weisslicher Grundfarbe. Frucht schmaler bis länglich-eiförmig, im unreifen Zustande Kümmelähnlich, zur Reifezeit jedoch am Grunde breiter und mit dickeren, wulstförmigen Hauptrippen. Griffelpolster schwach gewölbt. Griffel sehr kurz, aufrecht; Narbe den Rand des Griffelpolsters nicht erreichend“

terwijl het op pag. 1154 nog heet: „Heimisch in Südwest-Europa: Portugal, Spanien, Frankreich (ausser dem Osten) England, Belgien, Nord-Italien (auch Istrien) angeblich im Kaukasus. Die Pflanze deren Früchte häufig unter französischer Rotklee-Saat gefunden werden, ist ein typisch west-europäisches Provenienzunkraut“... „Von dieser Art unterscheidet neuerdings L. MAGNEL (Bull. Soc. Bot. Belg. 1924 (1925) p. 69 für Belgien 2 Abarten (besser Formen?): var. *minor* Magnel. Pflanze schlank, nur etwa 3 dm hoch. Wurzel dünn, einfach. Abschnitte der unteren Laubblätter kurz, breit-eiförmig, noch nicht 1 cm lang, nicht oder wenig eingeschnitten, nur gekerbt. Entspricht auscheinend dem (streng einjährigen) Typus der Art. var. *maior* Magnel. Pflanze kräftig, höher (6 dm und mehr). Wurzel ziemlich dick vom Halse an ästig. Abschnitte der unteren Laubblätter verlängert länglich-lanzettlich eingeschnitten gezähnt, die untersten bis 5 cm lang. Blüentragende Aeste meist zahlreich. Nach der Beschreibung anscheinend eine überwinternd-einjährige, kräftige Form mit stärkerer Wurzel und zur Blütezeit nicht mehr vorhandenen Grundblättern.“ Deze plant werd op 26 Augustus 1937 door JOH. JANSEN, KRUSEMAN en SLOFF bij Kadzand langs een slootkant in de Oudelandse polder (R1. 68. 33) in een groot aantal exemplaren gevonden; een vindplaats, die geheel aansluit bij het verspreidingsgebied van de soort, zodat we hier niet met een adventief, maar met een nieuwe indigeen te maken hebben, evenals dat met *Catapodium loliaceum* het geval is. Eigenaardig is, dat al het materiaal, dat ik gezien heb, en volgens de vindsters alles wat er stond, zeer geprononceerd tot de var. *maior* Magnel behoort, terwijl al het materiaal, dat in het Rijksherbarium te Leiden van deze soort aanwezig is, en dat meest afkomstig is uit West-Frankrijk, zonder uitzondering tot var. *minor* Magnel moet worden gerekend.

18. *Veronica filiformis* Smith. heeft grote overeenkomst met een zeer tengere kleinbladige maar vrij groot bloemige *V. Burbaumii*, is echter overblijvend en stoelt zeer sterk uit, vandaar dat zij de laatste jaren zeer veel gebruikt wordt als sierplant voor de rotstuintjes enz. Verwilderd werd zij het eerst bij ons waargenomen door J. ROGGEVEEN in 1936 bij Heemstede. Op de Pinksterexcursie 1937 vonden we haar te Valkenburg (Z. Limb.) in groot aantal verwilderd.

19. *Eupatorium cannabinum* L. f. *indivisum* D.C. Bij een meelfabriek aan de haven van Veghel verzamelden v. GIERSEBERGEN en KLOOS op 3 October 1937 een zeer opvallende vorm van *Eupatorium* met uitsluitend ongedeelde bladen. Het komt wel

een enkele keer vaker voor, dat *Eu. cannabinum* enkele, meestal van de bovenste, bladen ongedeeld heeft, maar dit Veghelse type was mij onbekend, en zover ik weet in ons land nog nooit waargenomen. Het is blijkbaar de *f. indivisum* D.C., die in Hegri l.c. VI 1. (1917) p. 402 kortweg beschreven wordt: „Alle, oder doch die meisten Stengelblätter ungeteilt (Selten und einzeln unter der Normalform.” — Ik heb een deel van de plant meegenomen om door kweking na te gaan of de vorm bij verdere kultuur bleef bestaan en eventueel na te gaan of zij door uitzaaien weer te voorschijn zou komen, maar de plant is in m'n tuin niet aangeslagen, en het is twijfelachtig of zij een volgend jaar bij Veghel terug te vinden zal zijn.

20. *Carduus nutans* L c.f. var. *macrocephalus* Desf f. *fl. roseis*. Op 23 Augustus 1937 vonden wij bij een korenmolen te Sas van Gent een groot aantal exemplaren van *Carduus nutans*. Een deel hiervan behoorde zeker tot onze normale inlandse vorm: var. *eu-nutans* Gugler, een ander deel tot de var. *macrocephalus* Desf. zoals die op adventief terreinen vaak voorkomt, een derde groep evenwel hield ongeveer het midden tussen deze twee. (Mogelijk een gevolg van kruising?) Hiertoe behoorde een exemplaar, dat opviel door z'n prachtige lichtroze bloemen. Een forse plant, die tussen de overige met haar normale diep purperrode bloemen een buitengewoon decoratieve indruk maakte. Deze kleurvariëteit is juist daarom zo opvallend, omdat overigens de bloemkleur van *C. nutans* juist zo buitengewoon constant is.

Dordrecht, December 1937.